

İSTANBUL'UN KENTİÇİ FAUNASINI NASIL KORUYABİLİRİZ? KENT İÇİNDE KUŞ AĞIRLAMAK

Bu metin; yine aynı web sayfasında yer alan “İstanbul’un Kentiçi Faunasını Nasıl Koruyabiliriz?” (faunistanbul_D) adlı ppt sunumun sözlü kayıtlarından oluşmaktadır.

21-25 Ekim 2016 İstanbul-Küçükalyalı ‘da yapılan “Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayacak Kentsel Donatı Elemanları / Beşiktaş” adlı ulusal üniversitelerarası konferansta sunulmuştur.

Değerli hocalarım, kıymetli misafirler, sevgili öğrenciler hepinize merhaba diyerek söze başlamak isterim.

Konumuz Beşiktaş odaklı olmasına rağmen İstanbul diyerek geniş tuttuk. Çünkü faunanın problemleri veya yapılması gereken şeyler hemen hemen İstanbul’un her tarafında aynı. *Fauna da ne demek* diyen yoktur herhalde aramızda. Ama yine bir söyleyelim: Flora ve fauna lafını çok duyarız. Bir yerde yaşayan bitkilere oranın florası, hayvanlara da faunası denir. Yani, siz bir yere gidip orada yaşayan bitki türlerinin listesini çıkarttığınız zaman o yere ait floranın listesini çıkartmış olursunuz. Aynı şeyi hayvanlar için yaparsanız oranın fauna listesi çıkmış olur.

İstanbul’un da böyle bir fauna listesi var. Şimdi, ne yapılmalı neler yapılmalı derken belki de en son söyleyeceğimizi en başta söyleyeyim; bir kere bu, planlama işi biliyorsunuz. Büyük ölçekli planlarda çevrenin korunmasına, bitkilerin, hayvanların korunmasına yer verirsiniz bunu planlarsanız başarılı oluyorsunuz. Eğer bu yapılmazsa o zaman küçük küçük alanlarda çırpınıp duruyorsunuz neler yapayım diye. Hoş, büyük planlara dayanarak yapılacak şeyler var, ama evinizin bahçesinde kapınızın önünde bile yapılacak şeyler de var. Diğer yandan, peyzaj planıyla bağlantılı şeyler var, nazım planla,

imar planıyla, yani o planlar çerçevesinde yapılacak şeyler var.

Bildiğiniz gibi, sanayileşmeden sonra doğal alanlar git gide azaldı. Kentlerde yaşayanlar da doğal alanlara daha çok özlem ve ihtiyaç duyar hale geldiler. İstanbul gibi bir yerde bu ihtiyaç çok daha fazla hissediliyor bildiğiniz gibi. Şehrin insanı yeşil alanlarda bu ihtiyacını gidermeye çalışıyor. Yine insanların, gün geçtikçe doğal alanlara, yeşil alanlara, bitkilere, hayvanlara olan ilgisi de arttı; halen de artmakta. Yeşil alandan uzak olması kentlerin –biliyorsunuz- oraları çok sıkıntılı bir hale getiriyor. Yani sıkıntılı ve donuk bir şehirleşmeye yol açarsınız yeşil alana yer vermezseniz.

Hayvanlar söz konusu ise; hayvanlar derken, kedi köpek gibi evcil hayvanların dışında şehirde rastladığımız birçok hayvan türü daha var. Ancak dikkat edenler görebilirler. İşte bunları basit bir takım uygulamalarla korumak ve varlıklarını devam ettirmek mümkün. Yani evlerin bahçesinde, parklarda, okul bahçelerinde basit bir şeyler yaparak dahi oraları bu hayvancıkların ziyaret edebilecekleri yerler haline getirmek mümkün.

Yapılacak şey şu; fizyolojik ihtiyaçları bu canlıların aynen bizler gibi. Besin isterler, su isterler, barınacak yer isterler; temel ihtiyaçları bunlar. Bunu sağlayacak bir düzen oluşturursanız, İstanbul’da yabancı türler için yapılacak/ yapılabilecek birçok şey olduğunu görürsünüz.

Peki! İstanbul’da hangi fauna elemanları var dersiniz. Ben salyangozlardan başlıyorum; çünkü bunlar faunanın kahramanları. İstanbul kırsalında avcıların tavşan avlamaya geldiğini bilirim çocukluk yıllarımızda.

Doğal alanlar kayboldukça veya daraldıkça ilk önce memeli gruptan tavşan tilki, sansar gibi türler orayı terk ediyor. Sonra daha ağır hareket edenler, mesela memelilerden kirpi, sürüngenlerden kaplumbağalar ortadan kalkıyor. Derken kuşların sayısı iyice azalıyor.

Doğal alandaki küçülme devam ederse bu sefer böcek türleri, kelebeklerini de göremez hale geliyoruz.

Salyangozlar ise, oradaki bir yıkık duvar bir viranede yıllar boyu tutunabilirler, yani bir parça, avuç içi kadar toprak varsa, bir iki bitki varsa o toprak üzerinde bunlar daha elli yıl altmış yıl yaşamaya devam ederler. Onun için kahraman diyorum bunlara; yerlerini, mevzilerini terk etmedikleri için. Peki, terk etmezlerse ne olur? Onlar sayesinde diğer canlı türleri de orada ve o alan çevresinde yaşayabilirler, onların da hayatları devam eder. Çünkü, diğer birçok tür salyangozların hatırına oraları ziyaret etmeye devam ederler. Yani, salyangozla beslenen kuşlar vardır memeliler vardır. Onun için salyangozla başladım faunayı tanıtmaya.

Bu gördükleriniz İstanbul'a özgü canlı türlerine ait resimler; onlardan örnekler seçtim. Ayrıntıya girip Latince adlarını telaffuz edip başınızı ağrıtmak istemiyorum.

Derken; bu sunumda faunadan böcek türleri, kelebek de dâhil bunların örneklerini göreceksiniz. Sonra bir *keler* var bakın. Bu da İstanbul'da yaygın olarak göreceğiniz sevimli bir hayvancık. İşte bu kadarlık; parmak kadar yok yani. Adı "Süleymancık", Türk Keleri diyoruz biz buna.

Sonra bu var; Kertenkele. Ama korkmayın canım, o kadar büyük bir şey değil. İşte bu da parmak kadar bir şey. Buna da, İstanbul Kertenkelesi diyoruz. Sonra, kaplumbağa sonra yarasalar..

Bu akşamcıl dediğimiz türden bir yarasadır; Cüce yarasa. Uçarken ve dinlenirken görüyorsunuz, bakın. Sonra, kirpi hâlâ bahçelerinizde görürsünüz. Burada Maltepe'de görebilirsiniz, Bostancı tarafında görürsünüz, Kozyatağı'nda, Çifthavuzlar'da falan hâlâ görebileceğiniz yerler var bu yakada.

Ha! onu diyorum; İstanbul'un bu tarafında yaşadığım için ben, kendi gördüğüm türlerden örnek vermeye çalıştım. Yoksa çok daha geniş

bir faunası var İstanbul'un. Örnekleri gördüğüm türler üzerinden seçtim. Çünkü sorup merak ederseniz nerede ne zaman gördüğümü söyleyebileyim, dedim. Çoğu kimse bunları çünkü, kitaplarda kalmış zanneder hâlâ.

Bu; Kirpi. Sonra, sincap var. İstanbul doğal yayılış alanı değil sincabın. Ama şöyle bir elli yıl kadar önce insanlar Emirgan Korusu, Yıldız Parkı gibi parklara bırakıyorlar bunları ve bunlar da orayı seviyor çoğalıyor orada. Bakın, İstanbul Yıldız Parkı'ndan bir fotoğraf.

Ve kuşlar! Türkiye'de 460 küsür kuş türü var bunun 300 küsürünü İstanbul'da görebiliyoruz. Yani, Türkiye'de görülen kuş türlerinin ¾'ünü İstanbul'da görebiliyorsunuz. Çok güzel bir sayı güzel bir oran bu. Evet, onlardan örnekler verelim:

Karga. Küçük karga. Sonra Leş Kargası. Tabii, "*Hoca kargadan başka kuş bilmez mi acaba ?*" diye gelmesin aklınıza. Evet, başka kuşlar da var bildiğim. Bakın mesela Kumru. Ve sizin de görebileceğiniz türler bunlar. Küçük kumru; sabahları sesiyle uyandığınız tür işte bu.

Sonra Kaya Güvercini; Camilerde gördüğünüz güvercin aynı zamanda. Sonra Gümüşi Martı. Martısız bir İstanbul düşünülemez herhalde. Martı, İstanbul'un artık sembollerinden biridir. Gümüşi Martı'yı yüzerken görüyorsunuz. Martı; denizde, havada, karada, çatıda.. Martı adeta durduğunuz her noktadan görebileceğiniz bir tür İstanbul'da.

Sonra Serçe. Serçe de tabii insana çok sokulgan çok yakın bir kuş olduğu için ve adeta insana bağımlı bir tür olduğu için en yakınımızda serçeyi görürüz hep.

Ama serçe büyüklüğündeki birçok kuş türüne de uzaktan renklerini detaylarını göremediğiniz için serçe deyip geçersiniz. Bakın, günlük hayatta uzaktan rengini detayını seçemeyeceğiniz bu kuş; Florya dediğimiz, Büyük İskete dediğimiz tür. Bu da Büyük Baştan Kara; Dalda görürseniz serçe deyip

geçersiniz. Halbuki İstanbul'un en yaygın türlerinden biri. Bir yerde üç beş ağaç varsa gayet rahat görebilirsiniz bu türü.

Sonra Saka. Cıvıl cıvıl öterler; grup halinde konar-kalkarlar. Sürü halinde yaşarlar. İstanbul da yaygın halde görülür; yıl boyunca görülür. Sonra yerde bunu –kuyruksallayanı- daha çok görürsünüz. Kuyruğunu aşağı yukarı sallamasından tanırınız. Görünce aa! kuyruk sallayan gördüm dersiniz.

Yalı Çapkını. Bakın böyle çok alımlı türler de var. Ben bunu Bostancı sahilinde görüyorum. Bostancı Rihtımına yakın yerlerde. Fakat çok ürkek bir tür. Bakın, sahilde beş yüz metrede bir de olsa bir tane, bir çalı gibi konabileceği kendini sakınabileceği, güvende hissedeceği bir yerler olsa belki bütün sahilde bunu görebiliriz. Ama yok maalesef. Zavalcılık uçtuğu, konduğu yerden kalktığı zaman nereye konacağını bilemiyor. İyice azalmış maalesef şu anda Yalı Çapkını. Tabi sahilde yalıların köşkerin olduğu zamanlar bunun da en mutlu olduğu zamanlardı. Şimdi insanlar gibi yaban hayvanları da sıkıntıya girmiş durumda. Bakın (şu resme) çapkınlık yaptığı zamanlar!.

Karaboyunlu batağan; hemen yine adalarla bizim buradaki sahilin arasında görebilirsiniz. Karabatak; en çok gördüğünüz tür budur. Aa! orada bir şey var, yüzüyor derken birden dalıp kaybolmuştur. Ama bedavaya kaybolmuyor tabii. Bir şey avlamak için inmektedir suyun altına.

Sonra Saksagan: Bu da karga gibi çok kurnaz bir türdür. Şehre çok çabuk uyum sağlamıştır. Ama, diğer türlerin aleyhine çoğalmaktadır. Ebabil: Kırlangıç dersiniz gördüğünüzde ama bakın kırlangıçtan daha geniş ve kavisli kanatları vardır. Yüksekten ve çoğu kez toplu halde uçarlar İstanbul da çok yaygındır.

Sonra Sığırcık. Bu bir sığırcık grubu. Sonbaharda kışa doğru böyle kalabalık gruplar oluşturup sürü halinde hareket ederler. Ve şahane manzaralar oluştururlar.

Kelebeklere geldik: İstanbul Beşiktaş ta görülen türler bakın; Beyazmelek, Beyaz kebeklerden. Bu başka bir beyaz kelebek; Küçük Beyazmelek. Sonra bu var; Orman Esmeri. Esmer güzeli. Bu Kutsal Mavi denilen tür; Diken Kelebeği. Atalanta. Kelebekleri görüyoruz Beşiktaş'ta ama bakın sincap da görmüşüz.

Bir de bunlara bakın; bunlar ne? Bunlar leylek. Peki! Bunlar, bunlar da güvercin. Ve küçük kumru, alakarga, küçük karga, ekin kargası ve sığırcıklar. Ben böylece İstanbul faunasından örnekler vermeye çalıştım size ama tadımlık tabii.

Gelelim şimdi İstanbul da faunayı korumak için neler yapılabileceğine: Ne yapmak, neler yapmak lazım acaba? Bir kere en başta söylediğimiz gibi yeşil alanları muhafaza etmek ve bunu planlamak lazım. Bakın yapılacak iş esasında kökten çözüm yoluna gitmektir. Nasıl mı? İstanbul'un çevresi ormanlık hâlâ. Kuzey ormanlarımız var. Şehrin yeşil alanlarını bu ormanlarla irtibatlandırmamız yani bu alanları ormana bağlayan yeşil koridorlar planlamamız halinde dâvayı kazanırız. İşte yurt dışında Amerika'da Avrupa'da yapılan şey de bundan farklı değil. O zaman ormanda gördüğünüz bir çok türü şehrin parkında da neredeyse görebiliyorsunuz. Yani bu ne demek: Şehir ve bölge planlama anlamında yapılabilecek çok şey var demek. Ama onu yapamıyorsak başka şeyler de yapabiliriz.

Bakın bu da Nar bülbülü- aşağıdaki tür. Kızıl gerdan da deriz biz ona. Uygun şartları sağlayın parkınıza kadar gelsin.

Hemen hemen Saka gibi birçok türü biz, kumruyu, serçeyi, güvercini parklara getirebiliriz. Ne yapacağız peki? Ne mi yapabiliriz: Bir kere bulunduğu alanın bitki örtüsünü muhafaza etmek, parklarda bunların ihtiyacına cevap verecek bitki ve özellikle ağaç türlerini bulundurmaktır. Dut, çitlembik, yabani gül, asma, böğürtlen gibi birbiri ardına çiçek açan ve meyve veren türlere yer vermek. Yani

kuşların yiyebileceği bir şeyler bulunsun istiyorsak parka belli ağaç ve çalı türlerini dikeriz. Bunlar da hem parkı güzelleştirir hem de parkı bu kuşlarla cıvıl cıvıl hale getirebilirsiniz. Kestane, kayın, meşe, ceviz gibi ağaçlarınız varsa sincap da olabilir orada. Parkta sakın bir köşe varsa tavşanınız da olabilir. Yeter ki toprağı kazıp yuva yapabileceği - in diyoruz biz ona- oyuklar, dehlizler oluşturabilsin. Çünkü tavşan dehlizlerin içine yuva ve yavru yapar. Parkta bir köşeye bunların sevdiği havuç gibi turp gibi lahana gibi şeyler ekerseniz park içinde tavşan da görebilirsiniz.

Bazı kuşlar ağaçların dalına yuva yaparken, bazıları ise oyuklara yaparlar. Yani yuvasını oyuğa yapma ihtiyacındadır; oyuk arar etrafta. Ama yaşlı ağaç bırakmadıysanız veya yaşlı ağacımız yoksa parkta, o zaman suni kuş yuvaları asarsınız. Böyle yerler özellikle, kumruların ve güvercinlerin yerleşmesini sağlar oraya. Parka gelip yerleşirler ve parkın sakini haline gelirler.

Ev ve okul bahçelerinde çok şey yapılabilir. Şehirlerde bilhassa evlerin ve okulların bahçeleri insanlara bitki türlerini, hayvan türlerini, yaban hayvanlarını tanıtan yerler olur. İnsanların, genç-yaşlı, doğaya yakınlığını sağlamış olursunuz buralarda. Gençleri doğa sever olarak yetiştirmek istiyorsak okul bahçelerinde de biz bu işi sıkı tutmalıyız. Bakın okul bahçelerini geniş planlayıp bir bölümünü çocukların oynaması için ayırırken bir kısmını da sadece doğa gözlemine ayırsak nasıl olur? Yani öğrencinin sadece derslerde uygulamalarda girip oradaki bitkiyi, toprağı, kuşu, böceği, kelebeği görebileceği inceleyebileceği yerler halinde planlarsak okul bahçesini iki türlü işi birden yapmış oluruz: Bir; gencin eğitimine katkıda bulunmuş oluruz. İki; şehrin içerisinde, kent içerisinde kelebeğin kuşun -yerine göre diğer canlı türlerinin de barınabileceği alanlar açmış oluruz.

Gelelim evlerin bahçelerine: en önemli ihtiyacı hayvanların, acil ihtiyacı, sudur. Bakın gazetelerde İstanbul'da kedi ve köpeklerin

susuzluktan kavrulup öldüğü, susuzluktan kavrulup öldüğünü okuduk. Düşünebiliyor musunuz? Sizler insan olduğunuz halde su alacak paranız yoksa İstanbul'da siz bile susuz kalabilirsiniz. Ya cebinizde bir şişe su alabilecek paranız olacak ya da dileneceksiniz. Halbuki çocukluğumuzda mahallelerde çeşmeler vardı: fakir fukara kabını doldururdu. Büyüklerimizden dinlemişizdir; İstanbul'a Anadolu'dan çalışmak için gelenin yapacak bir işi yoksa ilk yaptığı iş, bir su kabı verirmiş eline; evladım "*Git şu çeşmeden doldur; kalabalık yerlere git de sat.*" derlermiş. Şimdi bakın umuma hitap eden su yok İstanbul'da. Pekiy, ne olacak. Çok basit; Kapıların önüne bir kap su koymak. Allah'tan bilinçlendi de halkımız artık bu yapılıyor. Anadolu yakası çok daha iyi ama Avupa yakasında İstanbul'un en kalabalık yerlerinde hâlâ bu problem var. Onun için, bir yerde hayvanları düşünüyorsak ilk yapacağımız ortama getireceğimiz şey sudur. Bir kap su.

İmkânımız varsa evin bahçesinde havuz da oluşturabiliriz. Bahçe içinde devamlı su bulunduran bir havuz yaban hayvanları için uygun bir ortam oluşturuyor. Tabii bunun kenarlarının sığ olması lazım. Havuzun ortasına yassı taşlar koyarsanız basit platformlar yapmış olursunuz; kediler gelip oradan su içebilir. Kuşlar ise o taşların ortasına konup su ihtiyacını giderebilir.

Kim uğraşacak bunlarla, havuz falan zor iş demeyin. O kadar zor bir iş değil havuz yapmak. Eski bir leğenden, bir banyo teknesinden bir araba lastiğinden bile havuz yapmak mümkün.

Kuşlar hem su içerler hem banyo yapmayı çok severler böyle yerlerde. Bakın bu resme, burada bir küveti değerlendirmiş vatandaş.

Ve nihayet suni yuvalar yapmak. Yani ağaç dallarına asacağınız, duvarlara monte edeceğiniz küçük kuş evleri. Enva-i çeşidi var bunun; her şeyden yuva yapabilirsiniz.

Bu gördüğünüz, Hindistan cevizi mesela. Siz bunu su kabağından yaparsınız. Sepetlerden yapılabilir. Bunlara Kumru, güvercin de gelir. Kışın ötücü kuşlar da bunlara sığınır soğukta. Onları da soğuktan korur yuvalar.

Esasında hayvanları da düşünerek yapmasanız bile her bahçede hayvanlara hitap eden onların ihtiyacına cevap veren şeyler mutlaka bulunur. Bahçedeki süs bitkileri, çalılar, asma, sarmaşık. Bunlar, kuşların, memeli türlerin, kelebeklerin gelmeleri yerleşmeleri için uygun ortamlar oluşturur. Bakın, dut yemiş bir serçe görüyorsunuz. Hep bülbül den bahsederler ya serçe de diğer birçok ötücü kuş da dut yiyor. Dut ağacı varsa, başka meyve varsa bahçede, hem sahibine hem yaban hayvanlarına yarar. Mesela bir kiraz ağacı.

Bu gördüğünüz nadir görünen bir kuş türü İstanbul'da, Şakrak kuşu. Kiraz yer mi dediniz? Ama kiraz ağacı da nadir bulunuyor İstanbul'da zaten, değil mi?

Bahçelerde kendiliğinden yetişen otlar da önemlidir, sadece meyve ağaçları değil. Meyve ağacı olursa dut, kiraz, erik vs.; bunlar birçok kuş türüne hitap ediyor ama kendiliğinden yetişen otlar da yine bol miktarda tohum oluşturuyor Kuşlar da bunları yiyor.

Çimi biçmezseniz tohuma kaçır derler ya. Doğrudur, çünkü otsu türler büyür, boy atar ve çiçek de açtıktan bir süre sonra tohum yaparlar. Tohum toprağa düştüğü zaman da kuşlara kış için yem olur; kış besinini oluşturur kuşların. Kuş gelip tohumu düştüğü o yerlerden toplar.

Büyük ve yumuşak etli meyveler ise - veya kabuklu meyveler de öyle-; büyükçe kuşlar gelip bunları gagalayıp beslenir. Ama bu arada gagalarıyla küçüklere beslenecek bir yer de açmış olurlar. Yani, küçük türler onların gagaladığı bu yerden sebeplenirler; karınlarını doyururlar.

Kabuklu meyveleri ilk önce karga, ala karga gibi türler gagalarlar. Bahçenizdeki meyvenin olgunlaştığını nereden anlarsınız? Ben - bahçemdeki incir için mesela- kuşlar gelip

gagalamaya başladılarsa, gaga izi/yarası görüyorsam “tamam oldu bunlar” diyorum,. Kiraz için de öyle oldu. Ağızlarının tadını ve meyvenin eriştığı zamanı biliyor yani kuşlar.

Bahçenin bir kenarında vişneden, şeftaliye, karayemişten kayısıya, elmaya kadar meyve ağaçlarından biri veya akçaağaç gibi bir tür varsa, ağaç oraya birçok canlı türünü cezbetmeye yarıyor. Yine, bahçede bir köşede bir ayçiçeği yetiştirirseniz hem güzel bir süs bitkiniz olur; hem kokusuna arılar, kelebekler gelirler. Meyvesi olgunlaşınca da kuşlar beslenir. Basit bir ayçiçeğini ekmekle bile kuşları, kelebekleri desteklemiş oluyorsunuz bahçenizde.

Bakın bu gördüğümüz resme; bunlar Acemborusu, Mor salkım, Üzüm asması ve nihayet Hanimeli. Hanimelinin kokusu sizin hoşunuza gittiği gibi o kokuyu Kelebekler, arılar böcekler de severler. Orada arı -böcek-kelebek gibi canlılar varsa onların hatırına kuşlar da ziyaret etmeye başlar bahçenizi. Tabii, kuşla bunları yemek için geliyorlar maalesef.

Dekoratif amaçla bahçede kullandığımız birçok süs bitkisi ve keza yer örtücü bitkilerin meyve ve tohumları, yaban hayvanları için besin ve aynı zamanda barınak oluşturabiliyor. Yine kokusuyla arı kuşlarını cezbeden bir bitki tür bu gördüğünüz.

Morsalkım kokusuyla kelebekleri böcekleri çeker. Asma şeklinde yaptıysanız çardak haline getirdiyseniz kuşlar da yuva yapar burada. Aynı şey asma da olur; zira asmanın dalları daha sıktır, daha kapalıdır; kuş kendini daha bir güvende hisseder asmada.

Bu; bizim iğne yapraklı dediğimiz, her mevsim yeşil olan ağaçlardan. Bunlar bilhassa çok iyi oluyor kuşlar için. Dallarının arasında yağmurdan korunuyorlar. Kışın sert rüzgarlarında ve yine dondurucu soğuklarında bu ağaçların dalları- yaprakları arasına girerek gizlenerek koruyabiliyorlar kendilerini. Ahududu, böğürtlen gibi türleri bahçenizde

yetiştirdiğinizde aynı zamanda kuşların beslenmesine de yardım etmiş olacağınızı kolayca tahmin edersiniz.

Hep bahçeniz, bahçelerimiz diyorum; çünkü parklara pek karışamıyoruz. Orada belediyeler çalışıyor. Daha büyük alanlarda da başka kurumlar devreye girdiği için, oralarda da çok etkili olamıyoruz. Ama biz için özünü bilirsek baskı grupları oluşturarak planlama ve uygulama sırasında yetkili birimler üzerinde etkili olabiliriz. Bahçelerde yapılabilenleri gösterip, *Parklarda da bunları görmek isteriz* deriz mesela.

Basit tedbirler bahçe yaban hayatında yardımcı olabilecek basit bir takım tedbirler var: Bir kere, bahçemizde yapay veya suni unsurların çoğalması ve doğallıktan uzaklaşma, yaban hayatını olumsuz yönde etkiler. Bu sebeple diyoruz ki bahçe düzenlemede doğallığa önem verilmelidir. Kentsel dönüşüm ise ayrı bir facia. Ben Küçükyalı'da oturuyorum. Her gün bir iki bina şantiye haline dönüşüyor bizim orada. O güzelim bahçeli evler gidiyor, yerine cicili bicili evler geliyor. Güzel ama, altı da üstü de beton gelenlerin.

Otopark yapacağız diye toprağı betona gömüyoruz. Eskiden bir şeyi kaybetmek, zıyan etmek, heder anlamında toprağa gömmek derlerdi. şimdi en kıymetli doğal varlığımız toprağı betona gömüyoruz. Yeni yapılarda saksıda yetişir gibi bir iki çam benzeri fidan dikiliyor. Üzerinde bir böcek, bir kelebek göremeyeceğiniz bir türdür bu. Sadece yeşildir. Yarın öbür gün onları da kesecekler. Karanlık yapıyor balkonumuzu, penceremizi diye. Böylece insana en yakın türler serçe, kumru, güvercin kaybolup gidiyor ortadan. Onun için doğal bir parça alan, bir parça olsun toprak kalmalı diyoruz bir yerlerde. Egzotik türlere çok fazla meraklı olmamalıyız diyoruz. Egzotik türlerin çünkü bakımı zor olur. Ayrıca geldiği yerdekenden farklı problemler yaşarlar getirdiğiniz yerde. İyi büyürken bir bakarsınız üç beş yıl sonra kurumuş; bir hastalık gelir ne olduğunu anlayamazsınız. Özel bakım

gerektirdiği için egzotik türlerden kaçıyoruz yerli türleri kullanıyoruz.

Pestisit kullanımını da minimuma indirmek lazım. Zehirlemeye kalkmayalım hayvanları. Üç dört dairesel bir apartmanda oturuyoruz; küçük bir bahçemiz var. Salyangozlar çıkıyor geceleyin meydana. Apartman sakini komşular dediler ki sen bu işten anlarsın hangi ilacı kullanalım. Dedim tam adamına sordunuz. Öldürecek misiniz bunları? Evet, öldürmeyelim mi derler. Evet öldürmeyin diyorum. Bakın kumrular bunlar için geliyor. O sevimli kediler girip çıkıyor bahçemize bunlar için. Toprağa ve birçok şeye faydası var salyangozların. Hiç dokunmayın, öyle gelsinler gitsinler. Ben doğal bir ortamda yaşadığımı anlıyorum bu salyangozları burada gördüğüm zaman.

Bir yerde bir yazlık eve yapmaya kalktım. Bahçeye düzen vermeye çalışıyoruz. Kahya dedi ki, "*Hocam ilaç atıyorum bütün otları öldürüp bahçenin tamamını çim yapacağım.*" Yani ot öldüren kimyasal (herbisit atmak istiyor). "*Kim dedi onu sana*" diyorum, öldür hepsini diye. (Sizler de böyle yapmayın lütfen.) O yabancı dediğimiz otlar arasında çeşitli türden çiçekli bitkiler var. Arılar geliyorlar onların çiçeklerini ziyaret ediyorlar. Değişik otlar var; bazıları yenilebilen bitkiler. Bakın bunların yenileceğini biliyor muydunuz diyorum. Ebegümeçi, semizotu bahçenizde kendiliğinden bitiyor bunlar sizin. Alın toplayın tencerenize koyun, pişirin. Yani diyorum ki bahçeniz doğal olarak kalsın.

Mümkünse hiç dokunmayın bahçedeki otlara. Onlara arılar, kelebekler, diğer böcek türleri gelirler; kuşlar gelirler. Doğal bir ekosistem işleyip durur bahçenizde. Onu da yapamıyorsanız en azından çimleri sık sık kesmeyin, biraz aralıkla kesin. Yani, çimi biçmede acele etmeyin. Çünkü boylu çim de yine birçok canlı türün barınmasına hizmet edebilir.

Egzotik bitki türlerine de haksızlık yapmamalıyız bu arada. şöyle bir bahsettim ama

diğer türler meyve vermediği zamanlarda mesela kışın ortasında meyve veriyorsa bunlar da tabii ki meyveleriyle canlılara besin sağladığı için önemlidir.

İğne yapraklı türler keza. Bütün ağaçlar yaprak döktüğü zaman bahçem şen görünsün istiyorsam egzotik istemem demeyip yabancı türlerden bir iğne yapraklıyı tercih edebilirim mesela. Böylece çevremde yeşil bir örtü ve aynı zamanda fauna için barınaklar olur.

Uzun boylu çayır otları ve otsu bitkiler de kuşlar ve böcekler için ve bazı küçük hayvan türleri için uygun habitatlar oluşturabilir. Park ve bahçelerde onları da korumak lazım.

Planlama anlamında neler yapılır dediğimizde. Kentsel alanda yaban hayatı lehine bir şeyler yapmak istiyorsak bu düzenlemenin mantığı şöyle olmalı: Bir kere hayvanların yerleşmesine uygun ve yaşayabilecekleri mekanları korumak veya onlara elverişli yeni mekanlar oluşturmak. Bu nasıl olacak? Şöyle; Bir yerde bitkiler varsa orada hayvan türleri de vardır. Buna ekoloji yaban hayatı terminolojisinde “örtü” denir. Örtü ihtiyacı evcil olmayan hayvanlar için -çünkü evcilleri biz koruyoruz- besinden önce gelir. Bir hayvan türü aç kalır, açlıktan ölmeyi yeğler, yine kendisi için uygun olmayan bir ortama girmez. Tersinden ifade edecek olursak; hayvan kendisi için uygun olan ortamda, yaşadığı- barındığı- mesken olarak kabul ettiği bir ortamda aç bile kalsa orada kalır, hatta ölür yine o ortamdan dışarı çıkmaz, diyebiliriz. Orman örtüsü altında yaşayan hayvanlardan bir örnek verecek olursak mesela bir geyik, ormanda yangın çıktığında ormanı terk edip orman dışına çıkmayı akıl edemez. Ormanda oradan oraya kaçar durur ve belki de orada yanıp gider ama çıkmaz-çıkamaz ormandan. Örtü bu kadar önemlidir, hayvan için.

Örtü hayvanın kendisini emniyette hissettiği yerdir, canından emin olduğu yerdir. Bu kim tür için ormandır, kimisi için çalı örtüsüdür, kimisi için de otsu bitkilerden oluşan bir örtüdür. Dolayısıyla bitki örtüsünü

koruduğumuz her yerde yaban hayatını da koruyabiliriz.

Yaban hayatı mekanlarını mümkünse birbiriyle bağlantılı bir ekosistem şeklinde ele alırsak, Kentsel mekanı o parkı bu parka bağlayan, bu parkı da şehrin dışındaki kırsal alana, doğal alana bağlayan bir sistem olarak planlırsak on ikiden vurmuş oluruz. Bu bağlantı yeşil koridorlar ile sağlanır. Koridorlar, aynı zamanda parkı dışarıdaki doğal alanlara, yani Doğaya bağlayan yapılardır. Tabii, aynı zamanda orada yaşayan hayvan türlerinin de birinden diğerine gidip geleceği geçitlerdir bunlar. Hayvan; koridorların birbirine bağladığı alanlardan sözgelimi birinde beslenir diğerinde üreyebilir. Veya hayvan için bunların biri emniyet örtüsüdür diğeri kaçış örtüsüdür, mesela.

Peyzaj planlama, esasında planlamanın ayağının yere bastığı, uygulamanın son aşaması olduğu için peyzaj planlama ile habitat koruma yani yaban hayvanlarının yaşadığı alanları koruma konusunu bağdaştırabiliriz. Yani bunların ikisini bir arada planlamak mümkün. Kent içinde doğal bitki örtüsünün korumakla hem kent peyzajını, hem estetik değeri olan doğal varlıkları korumuş oluyorsunuz, hem de yaban hayatını destekleyen yapılar kazanmış oluyoruz. Yine, peyzaj planlama araçlarını kullanmak suretiyle vejetasyonu korumaya yönelik uygulamalar, planlar yapabiliyorsunuz. Yani şöyle bir şey bu; tek ağaçta da kuş görebilirsiniz, kelebek görebilirsiniz, ama tek ağaç yerine grup halinde ağaçlarınız olursa manzara çok daha fazla değişir. Yani orada, önceden tek bir kuş görüyorsanız üç beş kuş türünü birden görebilirsiniz artık. Bu, yeterince büyük bir grupsa sincap bile görebilirsiniz. Ağaçlar aynı boyda ise tamam, yine bir ağaç topluluğu vardır; ama alçak boylu ağaçlar, ondan daha boylusu, sonra daha boylusu varsa kademeli bir yapı varsa yani, on beşe yirmiye çıkıverir orada görülen kuş türü sayısı. Bu da tabii hem peyzaj yönü, hem de canlılara habitat oluşturma yönü değerlendirilerek oradaki bitki

örtüsünü birlikte düşünerek tasarlanabilir. Bir de; doğal stil peyzaj tasarım uygulamalarının klasik stile göre kentlerde daha büyük çeşitlilik sağladığını, yaban hayatı türlerine daha elverişli habitat imkânları sunduğunu belirtelim.

Hayvanlar için en çok gerekli, onların en ihtiyaç duyduğu şey sudur demiştik. Sudan sonra da başlarını sokacak bir yer yani barınacak yer ararlar. Kuşlar da, bu barınak ihtiyacını bahçenizde ağaç varsa, çardak veya pergola varsa oralarda, bunlar yoksa bir çatı boşluğunda, bir kiremit altında karşılarlar. Ama o da yoksa bunu sizin yapıp önlerine koymanız lazım. Yani kuş evleri, kuş barınaklarından bahsediyorum.

Bakın, bu kuş yuva yapacak; bir yere yuva kurmak zorunda. Hiçbir şey bulamazsa geliyor bir pervanenin çıkışına, bir havalandırmanın önüne yuva yeri aramak için. Bir yere mutlaka yuvasını kurmak mecburiyetinde. Yuva yapacak bir yere illa ihtiyacı var yani. Allaha İstanbul'un Anadolu yakası daha şanslı. Karşı tarafta -biliyorsunuz -çoğu yerde evler bitişik nizam. Hem, sanayi ve işyerleriyle evler birbirine çok yakın.

Kumru, en basit yuva yapan kuş türüdür.. Üç çırpı parçası bulduysa, bilemediniz beş tane; onları getirir üstüste koyar üzerine de yumurtasını bırakır. Bakın bu Kumru yuva yapmak istemiş. Bir balkonda garibim boş bir saksı bulmuş. Çiçeği kurumuş ama toprak var içerisinde. Saksının içerisine yuvasını yapmış. Ama neyle yapmış biliyor musunuz.-İçim cız etti- paslı tel ile yapmış. Bir parça kuru ot, çırpı, dal falan hiç bir şey bulamamış; paslı tel bulmuş ancak. Paslı tellerden üç beş tane getirip koymuş; onun üzerine yumurta yapmış. Bakın şehirde bir kuru dal parçası, bir çırpı parçası bulamıyor hayvancık. İşte o zaman, o görev de bize düşüyor.

Bakın, bu kuş adamın oraya asıp unuttuğu pantolonuna yuva yapmış. Bu da bir ayakkabının içine.. Madem bir ayakkabının içine bile yuva yapıyor, benim o zaman,

tasarım yeteneğimi konuşturmam lazım. Bakın bu da ağaç gövdesine yapıştırılan eski bir ayakkabı. Ama bir kuş ailesini barındırabiliyor. Bu örnekler, aynı zamanda -tasarımla ilgilenenler için- ilginç tasarımlar. Bu gördüğünüz örneklerden, kuşların yuva yaptığı yerlere bakarak veya yuva yapmak için seçtiği malzemelere bakarak tasarımda engel olmadığını, sınır olmadığını da anlayabiliriz. Şu halde biz, muhtelif malzemelerden kuşlar için yuva, yemlik, suluk yaparak kuşlara yardım edebiliriz.

Bakın, bu bir kuş yemliği. Özenerek yapmış bunu adam ahşaptan. Ahşap olmasa kartondan yaparsınız. Bu da dekotadan yapılmış. Çukurova'daki öğrencilerin projesi. Dekota denilen malzeme sağlam, esnek, hafif bir malzeme. Bunu, kuşlar üşüdükleri zaman girsinler, yemlerini yesinler diye yapmışlar.

Bu, çok daha zarif ve doğal görünen başka bir yuva. Su kabağından yapabilirsiniz benzerini siz. Çok kolay yapılıyor. Su kabağının hem işlemesi kolay, hem kuşlara da sıcak geliyor, doğal geliyor, cazip geliyor. Dışını boyayıp böyle bulduğunuz ortamı rengarenk süsleyebilirsiniz. Onu da (su kabağını) nereden bulacağım deyip vazgeçmeyin hemen. Başka alternatifler de var. Mesela bu da bir deterjan kutusu. Asıyorsunuz ve kuşların geldiğini de görüyorsunuz. Bakın, bunlar da şehirde meydanlara koyabileceğiniz zarif yuvalar. Enva-i çeşidi yapılabilir bunun. Yeter ki kuş gelmeye ikna edilebilsin. Bunlardan on binlercesini yapıp imal ediyor, ormanlara ve parklara asıyor Doğa Koruma Ve Milli Parklar Müdürlüğü. Bunların standart ölçüleri var. Hangi ölçülerde yapılacak, hangi kuş için ne kadar genişlikte yuva deliği bırakılacak; belli. Tabii, bunların bakımının da yapılması lazım. O yıl kuş yuva yaptıktan sonra, temizlenmesi ve yeni bir kuşa yer açılması lazım.